

Beengedni szelet, tücsköket

Markó Béla költővel Koncz Tamás beszélget

A lépésnyi tér is kozmikussá tágul, ha a kötött formát kihívásnak és nem rabságnak tartjuk – vallja Markó Béla, akivel az *Előlnézet* című kötetéről, a keretek hasznáról és a kerítésépítés veszélyeiről beszélgettünk. A volt miniszterelnök-helyettes utálja a mindentudó vezéreket, a menekülthelyzetben pedig Európa értékvétségét látja.

Több verseskötetében, így a *Csatolmányban*, és az ideai *Előlnézetben* is meghatározó szerepet kap a kert. Miért ilyen fontos a ez a helyszín?

A kert az egyik legmaradandóbb kulturális közhely, az Édenkerttől a Gecsemáné kerten át Rimay János kő-kertjéig és tovább bőven lehetne példát hozni erre... Talán éppen ez a költő dolga, hogy a világ néhány lépésnyi körülkerített részén a tavasztól télig látszólag elpusztuló, majd újjászünető fák és bokrok között meglásson mindent, ami egyáltalán fontos lehet.

A kert, mint az otthon szimbóluma az új népvándorlás korában egyre érzékenyebb téma lesz – új, békés kertre vágnak Szíria menekültjei, és megszokott terület féltik sokan az őslakók közül. Mit gondol a menekültkérdésről, az arra adott válaszokról?

Óriási ellentmondás van abban, hogy Európán belül néhány évvel ezelőtt lebontottuk a kerítéseket, először a szó szoros értelmében, utána pedig képletesen, a határok felszámolásával, most pedig épül a kerítés. Ezek szerint mégsem közösen fogjuk művelni a bolygót, mégis be kell zárkóznunk? Olyan kudarc lenne ez, amely alapjaiban rendítené meg az Európai Uniót. A megoldás egyszerű: aki bajban van, annak kötelességünk segíteni, és nem hagyhatjuk a kapun kívül.

Köztudott, hogy kedveli a kötött formákat, különösen a szonettet és a klasszikus haikut. Miért ragaszkodik a keretekhez – stabilitást vagy inkább erőpróbát jelentenek?

Kert, kerítés, keret: ugyanabból a tőből származó szavak. A költő feladata lehet az is, hogy szétfeszítse az irodalmi konvenciókat – ez számomra is nagy kihívás volt mindig. De beismerem, ennél is nagyobb célom, hogy a létező keretekben szabadon lélegezhessek – beengedjem a fényt, a szelet, a tücsköket, bogarakat, magát a létet. Kötött formában is lehet szabad az ember. Ha egy apró haikun dolgozom, soha nem jut eszembe, hogy több szótagra lenne szükségem, mint tizenhétre, amennyiből a haiku áll. Benne vagyok abban a formában, látom a távolságot, amelyet be kell járnom, és csak az érdekel, hogy minél nagyobb feszültség legyen az eleje és a vége között. Születés és halál között tulajdonképpen.

A *Csatolmányban* még ironikusan utalt Trianonra, és az új, főként díszleteiben megjelenő nemzeties öntudatra – az *Előlnézetben* viszont már nyoma nincs ilyen állásfoglalásnak. Egyfajta kivonulásról van szó, szakított a politikai-közéleti tematikával?

Csak a napi politikától akarok elszakadni, a közélettől nem. Nem is tudnám megtenni, és egyébként is azt gondolom, hogy bűn hallgatni, amikor elmondhatnánk a véleményünket. Legfeljebb nem versben, hanem esszében vagy publicisztikában. De a menekültkérdésről például verset is írtam azon melegében, dühöset, elfogultat, erdélyit. Van viszont még valami: a műfaj. Tapasztalatom szerint a szonett nem nagyon alkalmas a közéleti költészetre. Ha szonettet írok, éppen az a jó, hogy felül

tudok emelkedni mindennapi düheimen. A *Csatolmány* verseit viszont azért szerettem írni, mert megtaláltam azt a szimultán, hangsúlyos és időmértékes formát, amely alkalmas arra, hogy egyszerre ironiával is, pátosszal is beszéljek a múlttól.

A lábujjhegyre állt ország interjúkötetben azt mondta, soha életében nem szeretne a vezéreket. Hogy tudja ezt összeegyeztetni azzal, hogy éveken át miniszterelnök-helyettes, az erdélyi magyar politikai élet vezéralakja volt?

A magyar nyelv egyértelműen különbséget tesz vezér és vezető között. Nem mindentudó, ellentmondást nem tűrő vezérekre van szükségünk, mert ennek előbb-utóbb rossz vége lesz, hanem olyan vezetők kellene, akik képesek néha elgondolkozni azon, hogy hátha még sincs igazuk mindenben.

Maradt hiányérzete a posztról való távo-zása után?

Talán megengedhetem magamnak, hogy őszinte legyek: igen, nehéz visszavonulni. A hatalom privilégiumokkal jár, és ezekről nem könnyű lemondani. De éppen a hiányérzet győzött meg arról, hogy igazam volt, amikor úgy döntöttem, át kell adnom a stafétát. Számomra reveláció volt, hogy végre önmagam lehetek, és nem vagyok minden pillanatban alárendelve egy kollektív akaratnak. Tulajdonképpen ismét író lettem. És ez jó.

Kemény István 2012-es Búcsúlevele feltámasztotta a közéleti költészetet, évekre mozgásba hozta a kortárs magyar lírát. Lát ma olyan témát, ami vitára készítheti az irodalmi közeget?

Hogyne, nap mint nap dilemmákkal szembesülünk. Itt van a menekültek helyzet, amiről az imént beszéltünk. Vagy az, hogy miféle Európában szeretnénk élni, és hogy milyen jövőt képzelünk a Kárpát-medencében élő magyaroknak. Csupa éles kérdés.

Lát-e átjárást, élő párbeszédet az erdélyi és a magyarországi líra, próza között?

Igen, élő a kapcsolatunk, tudunk egymásról, lassan-lassan az értékrend is egységesül. Viszont az erdélyi írók integrálódása is megosztott lehet egy megosztott kultúrában. Ki ide, ki oda. Ezért fontos, hogy legyen önálló

erdélyi magyar irodalmi élet, mert minálunk még gyakorlatilag beszélő viszonyban van mindenki mindenkivel.

Kritikusai építkező, tematikáját tudatosan változtató alkotónak tartják. Önmagára is így tekint?

Irigylem azokat, akik rálelnek a maguk egyetlen szöveg-szervező módszerére, és ezt építik folyamatosan. Nekem időről időre változtatnom kell, mert félek a rutintól. A költészet mellett ma már szenvedélyem az esszé is. Régen el sem tudtam képzelni, hogy rendelés nélkül írjak tanulmányt vagy esszét, most ha valami foglalkoztat, leülök, jegyzetelek, cédulázok, és megírom úgy, hogy még nem is tudom, hol fogom közölni.

Min dolgozik jelenleg, és mikor hallhatjuk-olvashatjuk műveit legközelebb?

Van ugyan készen egy szonettkönyvem, de még előtte az elmúlt nyolc-tíz évben született szabadverseimből szeretnék kiadni egy válogatást a jövőben – ez az anyag is kész. Egyébként tervezek és írok folyamatosan. Memoárt is kellene...